

Znaczenie ogierów w hodowli koni rasy małopolskiej

Marek Gibała

*Okręgowy Związek Hodowców Koni, ul. Fredry 4, 35-959 Rzeszów,
Komisja Księgi Stadnej Koni Rasy Małopolskiej*

Konie małopolskie należą do rodzimej rasy koni półkrwi. W sensie genetycznym i pochodzeniowym ukształtowały się w XIX i XX wieku na podłożu dawnych koni krajowych poprzez dolew różnych ras, rodów i prądów krwi. Te działania z czasem ugruntowały model konia małopolskiego jako *polskiego angloaraba półkrwi*.

Współczesna polska hodowla koni rasy małopolskiej oparta jest o następujące rasy, rody i prądy krwi:

- *czysta krew arabska*;
- *Schagye* – konie półkrwi arabskiej, wywodzące się od ogiera czystej krwi Schagya, importowanego z Syrii, hodowane w Stadninie Koni Babolna, potem w Radowcach. W typie przedstawiają „powiększonego” konia orientального o średniej masie i średnim wzroście. Najczęściej siwe, czasem gniade; jako konie użytkowe wykorzystywane pod wierzch i do zaprzęgów, także jako lekki arabski koń do kawalerii;
- *Gidrany* – wyhodowane na Węgrzech w Stadninie Mezöhegyes, pierwotnie jako ciężkie konie orientalne półkrwi arabskiej, potem przekrzyżowane z ogierem pełnej krwi angielskiej w ustaloną rasę angloarabską. Przeważnie maści kasztanowatej, ze szlachetną sylwetką, znaczną głębokością i długim zadem; przedstawiają typ zaprzęgowo-wierzchowy;
- *Dahomany* – lekkie konie orientalne półkrwi arabskiej, średniego kalibru, odznaczające się głębokością kłody i suchą

tkanką oraz mocnym fundamentem;

- *pełna krew angielska*;
- *Furioso* – konie większego kalibru półkrwi angielskiej, o odpowiedniej kościści i znacznej masie ciała. Wyhodowane na Węgrzech w typie zaprzęgowym i zaprzęgowo-wierzchowym;
- *Przedświt* – lżejsze konie, wysoko zaawansowane w krew angielską poprzez Przedświta xx, w typie ogólnoużytkowym, rosłe, kościście, o dość znacznej masie ciała. Kiedyś – średnio ciężki koń angielski wierzchowo-zaprzęgowy;
- *Nonius* – ciężki angielski koń zaprzęgowo-wierzchowy powstały na bazie koni anglonormandzkich, odznaczający się mocną konstytucją. Konie o umaszczeniu gniadym, ciemngniadym, karym, odznaczające się dużą siłą pociągową, dobrym swobodnym ruchem i spokojnym temperamentem;
- *czysta krew angloarabska*;
- *angloaraby pochodzenia francuskiego*.

Cele hodowli koni rasy małopolskiej, kierunki doskonalenia, metody kojarzeń oraz sposoby oceny wartości użytkowej zawarte są w programie hodowli oraz w Programie ochrony zasobów genetycznych. W realizacji zapisów tych programów dąży się do doskonalenia bądź też utrwalenia wzorca rasowego, uwzględniając cechy genetyczne i fenotypowe, takie jak: płodność, długowieczność, dobre wykorzystanie paszy, odporność na choroby, wytrzymałość w użytkowaniu, łagodny charakter i żywy tem-

perament oraz przydatność do różnych kierunków sportu konnego.

Hodowla koni, także rasy małopolskiej, opiera się na odpowiednim doborze zarówno materiału żeńskiego, jak i męskiego. Niemniej, po-

stęp hodowlany, poprawa czy ugruntowanie cech pokrojowych, jak i użytkowych dokonują się za sprawą odpowiedniej selekcji – wyboru najlepszych „matek ogierów”, kojarzonych z bardzo dobrymi, sprawdzonymi użytkowo ogierami.

Liczba ogierów rasy małopolskiej czynnych w rozrodzie w latach 2006–2009 oraz liczba klaczy matek i ilość urodzonych od nich źrebiąt
Number of Małopolski stallions used for reproduction in 2006–2009, number of dams and number of foals born to them

Rok <i>Year</i>	Ogierzy <i>Stallions</i>	Klacz starsze (Ks.W, G) <i>Older mares</i>	Klacz młode <i>Young mares</i>	Źrebięta <i>Foals</i>
2006	315	2223	334	886
2007	277	1915	255	1132
2008	247	1674	253	976
2009	231	1906	307	1154

Obecnie w hodowli koni rasy małopolskiej stosowane są następujące stopnie i etapy selekcji ogierów:

- I. ocena ogierków sysaków przy matce (w skali do 20 pkt., obejmuje 4 cechy: typ, pokrój, ruch, zdrowie; każda z nich maksymalnie do 5 pkt.);
- II. ocena porównawcza ogierów rocznych (w skali jak wyżej, podczas przeglądów selekcyjnych, pokazów i czempionatów młodzieżowych);
- III. ocena porównawcza ogierów dwuletnich (jak wyżej);
- IV. preselekcja ogierów trzyletnich (obejmuje wstępną ocenę pokrojową w 100-pkt. skali bonitacyjnej);
- V. kwalifikacja ogierów trzyletnich do ZT (ocena pod jeźdźcem, chody luzem, skoki luzem, ocena bonitacyjna – uzyskanie minimum 78 pkt. pokrojowych);
- VI. weryfikacja pokrojowa ogierów pięcioletnich (weryfikacja 3 wymiarów zoometrycznych oraz oceny bonitacyjnej);
- VII. weryfikacja wartości użytkowej po ukończeniu 9 lat (obejmuje ocenę wyników własnych sportowych oraz tzw. punktów hodowlanych za potomstwo).

Liczba ogierów młodych zakwalifikowanych do hodowli w latach 2006–2009
Number of young stallions qualified for breeding in 2006–2009

Rok <i>Year</i>	Liczba opisanych ogierków z KG <i>Number of colts described in register of merit</i>	Liczba ogierów przedstawionych do kwalifikacji w ZT <i>Number of stallions applying for qualification in the Training Station</i>	Liczba ogierów zakwalifikowanych do hodowli <i>Number of stallions qualified for breeding</i>
2006	289	40	19
2007	429	40	17
2008	369	35	18
2009	441	25	11

Wartość użytkowa ogierów w hodowli koni rasy małopolskiej określana jest poprzez:

- rodowód,
- ocenę pokroju – min. 78 pkt. (typ, głowa, kłoda, nogi, kopyta, ruch, ogólne wrażenie),
- ocenę użytkowości własnej – testy ZT, MPMK (konie 4-, 5-, 6-letnie),
- ocenę użytkowości rozplodowej – liczba i ocena urodzonego potomstwa,
- wyniki w sporcie jeździeckim,
- ocenę użytkowości potomstwa.

Ocena użytkowości własnej ogiera podczas 100-dniowego treningu w Zakładzie Treningowym obejmuje 16 elementów (oceny w skali od 1 do 10 pkt.)

- Ocena kierownika:
 - przydatność do treningu,
 - charakter,
 - temperament,
 - skoki luzem,
 - skoki pod jeźdźcem,
 - praca w stępie,
 - praca w galopie;
- Ocena Komisji:
 - skoki luzem,
 - skoki pod jeźdźcem,
 - praca w stępie,
 - praca w kłusie,
 - praca w galopie,
 - galop wytrzymałościowy

(od 2008 r.);

- Ocena obcych jeźdźców:
 - jeździec,
 - przydatność do ujeżdżania,
 - przydatność do skoków.

Na egzaminie końcowym wyliczany jest Indeks Wartości Użytkowej (IWU) ogólny oraz skokowy i ujeżdżeniowy ze zróżnicowanymi wagami cech.

Wnioski końcowe

Istotny wpływ ogierów na hodowlę koni rasy małopolskiej następuje poprzez:

- konsekwentną selekcję młodego materiału męskiego,
- zachowanie wzorca rasowego i płciowego kwalifikowanych ogierów,
- kwalifikowanie do hodowli najlepszych ogierów zarówno pod względem pokrojowym, jak i użytkowym (dzielność, ambicja, charakter),
- dolew krwi ras czystych,
- monitorowanie ilości i jakości urodzonego potomstwa,
- sukcesywny trening i wyniki w sporcie kwalifikowanym ogierów czynnych w rozrodzie,
- eliminowanie z hodowli ogierów nie spełniających powyższych oczekiwań.

THE IMPORTANCE OF STALLIONS IN MAŁOPOLSKI HORSE BREEDING

Summary

The aims of Małopolski horse breeding, the directions of selection, the mating methods and the methods for evaluation of productive value are contained in the breeding programme and in the genetic resources conservation programme. In fulfilling the goals of these programmes, efforts are made to improve or consolidate the breed standard, taking into account genetic and phenotypic traits such as fertility, longevity, good feed conversion, resistance to disease, endurance, docility, lively temperament, and suitability for different types of horse riding.

Breeding of horses, including Małopolski horses, is based on proper choice of both female and male material. Nevertheless, breeding progress, improvement or consolidation of both conformation and productive traits take place through proper selection of best stallion dams mated to very good stallions that have performed well in terms of productivity.